

Š T Ú D I E

KONŠTRUKCIA SVÉBOV V CAESAROVÝCH ZÁPISKOCH O VOJNE V GALII

MICHAL H A B A J

HABAJ, Michal. The construction of the Suebi in Caesar's Memoirs of the Gallic War. *Historický časopis*, 2019, 67, 2, pp. 193-213, Bratislava.

The name Suebi is one of the basic terms in ancient literature concerning the area between the rivers Rhine and Danube. Like any descriptive term applied from outside, it developed and acquired various levels and contents. The study is concerned with the formation of the concept in Caesar's Memoirs of the Gallic War. The author considers the familiar problem of the origin of the work. It is still unclear whether Caesar wrote it all at once or gradually. This also concerns the question of the Suebi. In this context, the author considers the Suebi as they appear in Book Six. The Suebi here recall the Suebi in Book Four and they remain Caesar's undefeated enemies, but they also have more realistic features. They appear to be only one of the tribes, which seeks refuge from the Romans in forests. The study offers an explanation of these contradictions and analyses their place in individual parts of the work.

Key words: Suebi. Middle Danube. Ancient literature. Caesar. Memoirs of the Gallic War.

DOI: <https://doi.org/10.31577/histcaso.2019.67.2.1>

Svébi patria medzi dôležité pojmy raných dejín strednej Európy. Autori zvyknú pod Svébmi rozumieť zhrňujúci pojem pre mnohé populácie známe z diel antických autorov, v prípade územia dnešného Slovenska sa v rámci tohto pojmu skloňujú hlavne Kvádi.¹ Ide teda o jeden zo zásadných pojmov prelínajúcich

1 Svébov definujú v našej literatúre mnohí autori. Pre Kvádov ako súčasť kmeňového zväzu Svébov pozri napr. heslo *Kvádi* v NOVOTNÝ, Bohuslav (ed.). *Encyklopédia archeológie*. Bratislava: Obzor, 1986 k definícii Svébov tiež napr. HEČKOVÁ, Janka. *Rimania & Germáni na strednom Dunaji*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, 2005, s. 26. ISBN 8080508828 atď. V Čechách v poslednom čase napríklad SALAČ, Vladimír. Kvádové v nej-

dejiny nášho územia s antickou literatúrou. Autori však často tento pojem používajú so samozrejmou, ktorá ani zďaleka nezodpovedá rôznym obsahom, ktoré Svébi v sebe v pôvodných prameňoch nesú. Antickí autori do pojmu vložili mnohé významové roviny, no na celkový prierez celou antickou spisbou nie je v jednej štúdii miesto.² Priestor tu preto dostane iba poňatie Svébov Caesarom, autorom, ktorý ho vniesol do antickej pozornosti a literatúry. Caesar do veľkej miery určil jeho obsah a poňatie i pre nasledujúce generácie.

K Caesarovej percepcii Svébov vznikla obsiahla literatúra.³ Počas ôsmich rokov strávených v Galii sa Caesar zoznámil s časťami Európy, o ktorých Rimania vedeli iba málo či vôbec nič. Do krajiny neprišiel ako etnograf, ale ako vojenský veliteľ, vyzretý politik a zdatný rétor. Autori preto rozoberali Caesarove slávne *Zápisky o vojne v Galii* (*Commentarii de Bello Gallico*, ďalej iba *Zápisky*) z pohľadu Caesara veliteľa, politika a intelektuála.⁴ Výskum zameraný na Caesarove

starších dejínach Čech a strední Evropy. In *Archeologické rozhledy*, 2016, roč. 68, s. 477-531, passim. ISSN 0323-1267.

- 2 Pre základný prehľad pozri heslo *Sweben* v *Reallexikon der Germanischen Altertumskunde*. Berlin; New York: De Gruyter, 2005, s. 184-212. ISBN 9783110182071.
- 3 Hlavne NORDEN, Eduard. *Die Germanische Urgeschichte in Tacitus Germania*. 5. vydanie. Darmstadt: Wiss. Buchgesellschaft, 1974, s. 84-105, 484-488. ISBN 9785877437784; WALSER, Gerold. *Caesar und die Germanen*. Wiesbaden: Franz Steiner, 1956, s. 58-78. ISBN 3883776289; RÜBEKEIL, Ludwig. *Suebica. Völkernamen und Ethnos*. Budapest: AKAPRINT, 1992, s. 187-215. ISBN 3851246233; SCHARF, Ralf. *Die Sueben bei Caesar. Reallexikon der Germanischen Altertumskunde*. Berlin; New York: De Gruyter, 2005, s. 188-193. ISBN 9783110182071.
- 4 Najdôležitejšie zhrnutia bádateľskej práce za posledné roky prinášajú kapitoly v GRILLO, Luca – KREBS, Christopher (eds.). *The Cambridge Companion to the Writings of Julius Caesar*. Cambridge: Cambridge University Press, 2018. ISBN 9781107670495 a mnohé podstatné pasáže k Caesarovi ako spisovateľovi obsahuje aj kolektívna monografia WELCH, Kathryn – POWELL, Anton (eds.). *Julius Caesar as Artfull Reporter*. London: Duckworth, 1998. ISBN 0715628593. K vojenskej, politickej a intelektuálnej roviny, ktoré sa odrážajú v Caesarovom literárnom diele a následne i v obraze Svébov, pozri hlavne RAMBAUD, Michel. *L'Art de la Déformation historique dans le Commentaires de César*. Paris: Les Belles Lettres, 1953. ISBN 782251328850; TIMPE, Dieter. Caesars gallischer Krieg und das Problem des römischen Imperialismus. In *Historia*, 1965, roč. 4, s. 189-214. ISSN 00182311; BELL, B. M. Caesar as a Ethnographer. In *Akroterion*, 1993, roč. 38, č. 3-4, s. 104-112. ISSN 0303-1896; LUND, Allan. Caesar als Ethnograph. In *Der Altsprachliche Unterricht*, 1996, roč. 39, č. 2, s. 12-23. ISSN 9783766156785; ZEITLER, Wolfgang. Zum Germanenbegriff Caesars: Der Germanenexkurs im sechsten Buch von Caesars Bellum Gallicum. In BECK, Heinrich (ed.). *Germanenproblemen in heutiger Sicht*. 2. vyd. Berlin; New York: De Gruyter, 1999, s. 41-53. ISBN 3110164388; KREBS, Christopher. "Imaginary Geography" in Caesar's "Bellum Gallicum". In *The American Journal of Philology*, 2006, roč. 127, č. 1, s. 111-136. ISSN 0002-9475; RIGGSBY, Andrew. *Caesar in Gaul and Rome*. Austin: University of Texas Press, 2006. ISBN 0292726171; SCHADEE, Hester. Caesar's Construction of Northern Europe: Inquiry, Contact and Corruption in De Bello Gallico. In *Classical Quarterly*, 2008, roč.

literárne dielo cez tieto roviny priniesol mnohé cenné poznatky i v prípade Svébov, ktorých vníma hlavne v rámci Caesarovho vytvárania hraníc a sebaidentifikácie.⁵ V tomto smere sú dôležité predovšetkým nasledujúce poznatky: Caesar dobýva v Zápiskoch územie, ktoré definuje ako Galiu. Hranice Galie však v čase jeho príchodu ne sever ešte neboli ujasnené. Rimania ovládali v Itálii Predalp-skú Galiu (*Gallia Cisalpina*) a územie dnešného južného Francúzska známe ako Zaalpská Galia (*Gallia Transalpina*), ale oblasti ďalej na severe boli známe iba obchodníkom a neboli z rímskeho pohľadu nijako geograficky rozdelené. Caesar preto musel Galiu ohraničiť a na východe k tomu ponúkal výbornú príležitosť hlavne Rýn. Rieka však musela ohraničovať rozdielne populácie, inak by nebola hranicou Galie, ale súčasťou Galie. Caesar preto potreboval na jej druhom brehu populáciu, ktorá by bola v porovnaní s Galmi iná. Do antickej percepcie tak vniesol úplne nový koncept založený na protiklade Germánov a Galov na Rýne⁶ a vyplnil ho do veľkej miery tradičnými antickými etnickými stereotypmi. Tie boli založené na teórii, že Rím, Itália či Grécko predstavujú základný zdroj civilizácie a humanity. Ich jedinečné postavenie malo vyplývať zo šťastnej geografickej polohy uprostred, teda medzi oblasťami prílišného tepla a zimy. Čím sa od tohto stredu posúvame ďalej na sever, tým sa dostávame do väčšieho barbarika. Táto teória mu pomohla definovať rozdiely na Rýne. Zatiaľ čo Galia mala k Rímu bližšie a jej obyvateľstvo tak bolo civilizovanejšie, Germánia na

58, č. 1, s. 158-180. ISSN 0009-8388; OSGOOD, Josiah. The Pen and the Sword: Writing and Conquest in Caesar's Gaul. In *Classical Antiquity*, 2009, roč. 28, č. 2, s. 328-358. ISSN 0278-6656; KREBS, Christopher. Borealism: Caesar, Seneca, Tacitus, and the Roman discourse about the Germanic north. In GRUEN, Erich (ed.). *Cultural Identity in the ancient Mediterranean*. Los Angeles: Getty Research Institute, 2011, s. 202-221. ISBN 9780892369690; GRILLO, Luca. *The Art of Caesar's Bellum Civile. Literature, Ideology, and Community*. Cambridge: Cambridge University Press, 2012. ISBN 1107009499.

- 5 RAMBAUD, ref. 4, s. 337-338; JERVIS, Alexa. *Gallia Sripa: Images of Gauls and Romans in Caesar's Bellum Gallicum*. University of Pennsylvania, 2001, s. 52-72, 91. (diss.); SCHADEE, ref. 4., s. 178; ALLEN-HORNBLOWER, Emily. Beasts and Barbarians in Caesar's Bellum Gallicum 6.21-8. In *Classical Quarterly*, 2014, roč. 64, s. 686-693. ISSN 0009-8388; BROWN, Robert. A Civilized Gaul: Caesar's Portrait of Piso Aquitanus. In *Mnemosyne*, 2014, roč. 67, s. 397-398. ISSN 1568-525X. Všeobecne k vytvoreniu iluzórnej hranice Galia-Germánia a ako sa v stereotypoch tejto rétoriky prejavuje rímska identita napr. JOHNSTON, Andrew. Nostri and "The Other(s)". In GRILLO – KREBS, ref. 4, s. 81-91.
- 6 CAESAR. *Zápisky o vojne v Galii*. SEEL, Otto (ed.). *Bellum Gallicum*. Leipzig: Teubner, 1968, 1.1. ISBN 9783598711275. (ďalej BG, v ďalšom texte budem používať pre citáty v slovenčine preklad Jozefa HRABOVSKÉHO. Tatran: Bratislava, 1988). K tomuto miestu Caesarovho textu napr. WALSER, ref. 3, s. 89; GÜNNIEWIG, Beatrix. *Das Bild von Germanen und Britannier*. Frankfurt am Main: Peter Lang, 1998, s. 42. ISBN 3631336144; KREBS, ref. 4, s. 117. K Caesarovej potrebe rozdielnej populácie pre vytvorenie hraníc hlavne TIMPE, Dieter. Ethnologische Begriffsbildung in der Antike. In BECK, ref. 4, s. 33; RIGGSBY, ref. 4, s. 59-60.

severovýchode stála mimo civilizácie a predstavovala svet pôvodného barbarstva. Caesar tak z Rýna spravil civilizačný medzník a galsko-germánsku hranicu zároveň.⁷

Výskum vysvetlil v rámci tohto konceptu i pozíciu Svébov. Stoja na úplnom konci známeho sveta a Caesar na základe toho formuluje ich slávnu etnografiu a opisuje ich geografiu. Intelektuálovi, vojenskému veliteľovi a politikovi Caesarovi tak Svébi umožňujú vytvárať predstavu o krajine, ktorou sa pohybuje a formulovať jeho vojenské ciele, vysvetľovať rozhodnutia a zdôrazňovať úspechy. Výsledky bádania tak napomáhajú pochopiť miesto, význam i jednotlivé detaily Caesarovho rozprávania o Svéboch, no jednu oblasť obchádzajú. Caesar prišiel v Galii do úplne neznámeho prostredia.

Vedomosti získaval iba postupne. Jeho slávne rozdelenie Galie z úvodu *Zápisov* sa nezhoduje s predstavou, ktorú Rimania mali, keď do Galie vchádzal, ale je to Caesarova predstava o tom, čo na severe ovládol.⁸ Túto predstavu nemohol získať naraz, a to ani od galských spojencov, ale iba postupne tým, ako sa rímske vojská pohybovali krajinou. Ani po rokoch Rimania v jeho vojsku, ani on sám ešte nevedeli napríklad s úplnou istotou rozoznať jednotlivé popu-

7 K tejto koncepcii a jej uplatneniu v rímskom myslení napr. BALSDON, John. *Romans and Aliens*. London: Duckworth, 1979, s. 1-10. ISBN 0807813834; DAUGE, Yves Albert. *Le Barbare. Recherches sur la conception romaine de la barbarie et de la civilisation*. Bruxelles: Latomus, 1981, s. 694ff. ISBN 9782870311165; LUND, Allan. Zum Germanenbegriff bei Tacitus. In BECK, ref. 4, s. 68-69; ISAAC, Benjamin. *The Invention of Racism in Classical Antiquity*. Princeton: Princeton University Press, 2004, s. 108-109, 428-436. ISBN 9781400849567.

8 Pre rímske prostredie boli Caesarove správy zo severu nové. V tomto zmysle sa zvykne spomínať hlavne Ciceronova známa poznámka z roku 56, že Caesarovou zásluhou prichádzajú do Ríma stále nové mená kmeňov, CICERO. *De provinciis consularibus*. Ed. et trans. FUHRMANN, Manfred. *Sämtliche Reden*. Zürich: Artemis, 1971, 22. ISBN 9783760835105 (ďalej De prov. cons). Rimania čerpali pred Caesarom správy o Galii hlavne od Poseidónia, a ten toho o oblastiach nad Provinciou vedel veľmi málo. Strabón Poseidóniovi vyčítal neznalosť severných oblastí Európy, hoci priznáva, že niečo z nich videl. STRABÓN. *Geografika*. Ed. Stefan RADT. *Strabons Geographika*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2002-2011, 2.4.2 (ďalej Strab.). Bol to tiež Strabón, kto zaznamenal, že Poseidónios odhadoval najužší bod medzi Atlantikom a Stredomorím v Galii na menej ako 3000 stadií (Strab. 4.1.14), čo je tak prehnane nízky údaj, že evokuje iba nepresné správy z počutia. Podobne sme na tom, keď Strabón hovorí o Poseidóniovej správe o samnitských ženách sídliačich na ostrove pri ústí Loiry, ktoré posadnuté Dionýzom opúšťajú svoj ostrov, aby mali na pevnine sex a potom sa vracajú (Strab. 4.4.6). Správa nielenže pôsobí nedôveryhodne, ale Poseidónios je tiež jediný, kto hovorí v tejto oblasti o Samnitoch, ostatní autori o Namnitoch (Strab. 4.2.1; BG 3.9), čo tiež vytvára dojem, že v oblasti nikdy nebol. Autor scholii k Apollóniovi Rhodskému zaznamenal (2.675), že podľa Poseidónia žili v minulosti v italských Alpách Hyperborejci, čo opäť vyvoláva otázku, nakoľko poznal i tieto oblasti z autopsie. LACHENAUD, Guy (ed. et trans). *Scholies à Apollonios de Rhodes*. Paris: Les Belles Lettres, 2010. ISBN 9782251742083.

lacie v okolí Rýna a boli plne závislí od správ aktuálnych spojencov spomedzi domorodého obyvateľstva.⁹ Caesarovo poňatie Svébov sa teda muselo vyvíjať postupne v závislosti od získaných znalostí, a keďže *Zápisky* zostavil do kníh, z ktorých každá zodpovedá jednému roku výpravy, dalo by sa očakávať, že poňatie Svébov sa bude i v priebehu diela vyvíjať. Preto zaráža, že už v prvej knihe *Zápisov* Svébi predstavujú významného nepriateľa,¹⁰ no ich etnografia, ktorá ich postavenie a význam vysvetľuje, prichádza až v štvrtej knihe. V prvej knihe sa pritom Svébi objavujú iba v podobe jedného z kmeňov,¹¹ ktorá protirečí podaniu tej istej knihy na ďalších dvoch miestach, na ktorých predstavujú superpopuláciu.¹²

Postavenie Svébov v *Zápisoch* sa zjavne neodvíja od toho, ako sa vyvíjali v priebehu galskej anabázy Caesarove znalosti o Európe nad Alpami. Pracuje s nimi a ich obsah formuluje, no vývoj celého konceptu nie je možné sledovať lineárne v čase. Do hry tu totiž vstupuje známy a už dlho diskutovaný problém tkvajúci v spôsobe zostavenia *Zápisov*, keďže nie je úplne jasné, či ich Caesar zostavil jednorazovo na základe správ a zápisov v období 52/51 pred Kr.,¹³ alebo ich zostavoval priebežne v priebehu ťaženia v Galii.¹⁴ Zástancovia oboch strán disponujú viacerými argumentmi, čo samo osebe veľa vypovedá. *Zápisky* prezrádzajú, že viaceré udalosti Caesar mohol zapísať krátko potom, čo sa odohrali, ale mnohé detaily zasa naznačujú, že celé rozprávanie na konci upravil. Ja som tiež zástanca toho, že mnohé z toho, čo máme v *Zápisoch*, Caesar posielal do Ríma priebežne, ale celistvé dielo vzniklo až po Alesii, teda niekedy po roku

9 Ešte v roku 53 Rimania nevedeli presne rozlíšiť populáciu spoza Rýna, ktorá posilnila ich nepriateľov v Galii, pozri BG 6.10. Do akej miery záviseli Rimania od správ obchodníkov a miestneho obyvateľstva prezrádza slávna pasáž BG 4.20.

10 BG 1.37, 53.

11 BG 1.51.

12 BG 1.37, 53.

13 HOLMES, Rice. *Caesar's Conquest of the Gaul*. Oxford: Clarendon, 1911, s. 208; RAMBAUD, ref. 4, s. 9-12; TIMPE, ref. 4, s. 205, pozn. 63; GOUDINEAU, Christina. *Cesar et la Gaule*. Paris: Errance, 1990, s. 152-153. ISBN 2020396394; KRAUS, Christina. *Bellum Gallicum*. In GRIFFIN, Miriam (ed.). *A Companion to Julius Caesar*. Chichester: Wiley-Blackwell, 2009, s. 160. ISBN 9781405149235; DIGNEF, Anthony. *La pensée et le mouvant. La frontière du Rhin dans le Commentaires de César*. In *Revue belge de philologie et d'histoire*, 2013, roč. 91, č. 4, s. 1123, pozn. 8. ISSN 0035-0818.

14 RADIN, Max. *The Date of Composition of Caesar's Gallic War*. In *Classical Philology*, 1918, roč. 13, č. 3, s. 288. ISSN 0009-837X; LIEBERG, Godo. *Caesars Politik in Gallien*. Bochum: Brockmayer, 1998, s. 17-19. ISBN 3819605649; WISEMAN, Timothy. *The Publication of DE BELLO GALLICO*. In WELCH – POWELL, ref. 4, s. 2-6; WELCH, Kathryn. *Caesar and his officers in the Gallic Wars Commentaries*. In WELCH – POWELL, ref. 4, s. 85-86; BENARIO, Herbert. *Caesar's Gallic War: A Commentary*. Norman: University of Oklahoma Press, 2012, s. 8. ISBN 9780806142524; RAAFLAUB, ref. 4, s. 20.

52 pred Kr. Správy nielen zhrnul, ale ich zjavne dal i do nových kontextov,¹⁵ prípadne z nich mnohé vypustil.¹⁶

Najlepším svedkom toho, že *Zápisky* predstavovali i v porovnaní s predchádzajúcimi správami nové dielo, a nie sú iba mechanickým zhrnutím staršieho materiálu, je podľa mňa Cicero, svedok udalostí, ktorý poznal Caesarove správy prichádzajúce z Galie a čítal i *Zápisky*. Mnohé nám o dobe, keď sa *Zápisky* v Ríme objavili naznačuje Ciceronov meniaci sa vzťah ku Kimbrom. Roku 56 pred Kr. v reči *De provinciis consularibus* Cicero považoval Kimbrov za Galov,¹⁷ a to napriek tomu, že Caesar definuje Kimbrov ako Germánov v prvej knihe zhŕňajúcej rok 58 pred Kr. Ak by Cicero čítal Caesarovu správu o germánskom pôvode Kimbrov, je veľmi pravdepodobné, že by ho zmienil. Dá sa síce namietat, že zostával pri téze svojho priateľa Poseidónia, ktorý považoval Kimbrov za Keltov, ale táto námietka neobstojí, lebo Cicero sa neskôr nezdráha,

15 Napríklad ťaženie Helvétov vysvetľuje najskôr ambíciami Orgitora a Helvétov, nespojkných s veľkosťou a položením svojho územia (1.2-3,5). Celé ťaženie následne prebehne v Caesarovom rozprávaní bez jedinej zmienky o Germánoch, pričom ide o podrobný a rozsiahly text (1.6-26). Germáni sa objavujú na scéne až po skončení celej výpravy. Caesar najskôr píše, že k nim ušli zvyšky Helvétov (1.27) a následne vysvetľuje, že Helvétov vrátil na ich pôvodné územie, aby ho nezabrali Germáni (1.28) a nakoniec už v kontexte rozprávania o Ariovistovi tvrdí, že Helvéti sa vysťahovali zo svojho územia pre tlak zo strany Germánov (1.31). Rozprávanie o Helvétoch sa tak dostáva do dvoch úplne rozdielnych konceptov. Tieto koncepty sa rozlišujú v príčinách vojny (na jednej strane helvétske ambície, na strane druhej germánsky tlak) a protirečia si i v ďalších detailoch. Zatiaľ čo v rozprávaní o Helvétoch Sequani vystupujú ako samostatný kmeň, v germánskom kontexte sú pod nadvládou Ariovista (1.32). Ďalší príklad protirečenia poskytujú samotní Helvéti. Zatiaľ čo v kontexte pôvodného Caesarovho rozprávania o helvétskom ťažení predstavujú hrozbu pre celú Galiu, ktorú mohli ovládnuť a zažívať obdobie veľkej prosperity (1.30), v germánskom kontexte sú už pod spomínaným tlakom zo strany Germánov. Caesar tu zjavne spätne prepoil pôvodné rozprávanie o Helvétoch s neskorším konceptom germánskeho nebezpečenstva, z čoho pramenia následné nezrovnalosti. Zostáva však otázka, či helvétske ťaženie vložil do nového kontextu ešte v čase, keď písal správu o roku 58, alebo až keď celé dielo redigoval do jedného celku. Ja vychádzam z druhej možnosti, lebo oba spomínané varianty si až príliš odporujú na to, aby ich spísal v jednom roku. Germánov, z ktorých spravil spätnú príčinu ťaženia, až príliš samozrejme používa ako dôvod ohrozenia, ich poňatie evokuje dlhodobšie kontakty. Pre ďalšie interpretácie tohto miesta napr. KOUTROUBAS, Demetrios. *Die Darstellung der Gegner in Caesars Bellum Gallicum*. Heidelberg, 1972, s. 17 (diss.); TORIGIAN, Catherine. The logos of Caesar's Bellum Gallicum. Especially as revealed in its first Five Chapters. In WELCH – POWELL, ref. 4, s. 52; LIEBERG, ref. 14, s. 51-52.

16 Caesar do *Zápisok* mnohé nevložil a vyberal si, čo sa v nich objaví. Už Müllenhoff priznava, že Caesar svoje rozprávanie zjednodušil a podrobnosti vynechal, pozri MÜLLENHOFF, Karl. *Deutsche Altertumskunde*. Berlin: Weidmannsche Buchhandlung, 1900, s. 33. Podobne PELLING, Christopher. Caesar's Battle-Description and the Defeat of Ariovistus. In *Latomus*, 1981, roč. 40, č. 4, s. 742. ISSN 0023-8856; KRAUS, Christina. *Bellum Gallicum*. In GRIFFIN, ref 14, s. 172.

17 De prov. cons. 32.

v reči známej ako *Philippicae*,¹⁸ ktorá vznikla v období 44 – 43 pred Kr., hovoriť o Kimbroch ako o Germánoch. Môže ísť samozrejme iba o náhodu, Cicero mohol prevziať poznatky Caesarovej etnografie iba postupne, ale je zvláštne, že k tomuto posunu vo vedomostiach prišlo krátko potom, čo Cicero v roku 46 pred Kr. chváli Caesarove *Zápisky* v diele *Brutus*.¹⁹ Podľa môjho názoru v tomto prípade preto nejde o náhodu a Cicero sa držal germánskeho pôvodu Kimbrov až dovtedy, kým sa mu nedostala do rúk finálna verzia *Zápisov*. Napriek tomu, že Caesar posielal počas výpravy do Ríma mnohé správy, konečné *Zápisky* v sebe nesú viaceré koncepty, pohľady, idey či názory, ktoré vyplynuli zo spätnej reflexie. Tak ako vytváral *Zápisky*, konštruoval i Svébov. V dôsledku priebežného vytvárania správ a následnej záverečnej redakcie sa Svébi dostali do dvoch rovín. Prvou z nich je lineárna chronologická rovina, keď formoval pojem na základe postupného nárastu znalostí. Druhou úrovňou je ich pozícia v *Zápisoch* ako literárnom diele, ktoré vznikalo v rámci spätnej reflexie udalostí. *Zápisky* sú literárnym triumfom Caesarovho ťaženia a Caesar v nich v zjednodušenej forme spätne prezentuje Rímu celý svoj úspech.²⁰ Sú to teda roviny prokonzula, ktorý veci priebežne zapisoval (či diktoval) a triumfátora poohliadajúceho sa na veci spätne, pričom sa obe prelínajú. Celý koncept je ešte zamotanejší, keďže Caesar sa vyjadruje obrazmi a stereotypmi zaužívanými v antike a celé jeho rozprávanie určujú do veľkej miery politické motívy a rétorické pózy.

Problematika teda prináša viacero otázok, no na vysvetľovanie stereotypov a rétorických vsuviek v svébskej etnografii tu nie je miesto a dotknem sa ich iba ak to bude nevyhnutné v samotnej argumentácii. Tu dostane priestor iba otázka súvisiaca s postupným vývojom pojmu, pričom sa zameriam na dva hlavné body:

1. Na Svébov v prvej knihe, kde sa títo objavujú v dvoch polohách: v podobe jedného z kmeňov, ale tiež v podobe superpopulácie, ktorú nachádzame rozpracovanú v štvrtej knihe *Zápisov*.
2. Druhý problém súvisí opäť s výstavbou pojmu a jeho použitím. Problémové miesto sa týka šiestej knihy *Zápisov*. Svébov tu opäť nachádzame v pozícii neporazitelných nepriateľov, no zároveň i v polohe, keď sú iba jedným z kmeňov, ktorý bol ešte k tomu pokorený.

Zmienené protirečenia budem sledovať v oboch vyššie spomínaných rovinách:

18 CICERO. *Philippicae*. In FUHRMANN, ref. 9, 11.14. V rámci hry so slovami, keď hovorí o tom, že T. Annius Cimber zabil svojho vlastného brata (*germanum*): „*quoniam omnia iura dissolvit, nisi forte iure Germanum Cimber occidit*“. Slovná hračka by však nemala zmysel, ak by nepovažoval v tomto kontexte Kimbrov za Germánov.

19 CICERO. *Brutus*. Ed. et trans. JULES, Martha. Paris: Les Belles Lettres, 1973, 262.

20 Podobne PELLING, ref. 16, s. 742.

1. t. j. v chronologickej rovine Caesarovho pobytu v Galii
2. a v literárnej rovine, v ktorej Caesar s pojmom pracoval tak, aby poslužil k zvyrazneniu a vysvetleniu jeho galského triumfu v podobe *Zápiskov*.

Prvá a štvrtá kniha *Zápiskov*

Caesar necháva vystúpiť Svébov v *Zápiskoch* tým najzaujímavejším spôsobom. Píše: „*Práve vtedy, keď Caesarovi hlásili tento odkaz, prichádzali k nemu poslovia aj od Heduvov, aj od Treverov. Heduvovia sa prichádzali ponosovať, že Harudovia, nedávno prevezení do Galie, pustošia ich územie. Nemohli si vykúpiť pokoj od Ariovista ani tým, že mu dali rukojemníkov. Treveri mu zasa prichádzali oznámiť, že na brehu Rýna sa utáborili Svébi zo sto krajov* [pagos centum – M. H.], *ktorí sa usilujú prejsť cez Rýn. Vedú ich bratia Nasua a Cimerius*.“²¹ Ktokoľvek v Ríme čítal takúto správu, musel zostať šokovaný. Caesar nikde nevysvetľuje, čo myslí pod pojmom *pagus* (Hrabovský preložil ako kraj), no pre čitateľa, ktorý sa v prvej časti prvej knihy dočítal, že Caesarov prvý nepriateľ v Galii Helvéti pozostávali zo štyroch pagov a podľa Caesara mohli pomýšľať na ovládnutie celej Galie,²² musel počet sto v prípade Svébov predstavovať enormnú silu. Caesar nemusel nič viac povedať, nemusel vôbec spomínať, aké hrozí smerom od Rýna nebezpečenstvo, celú situáciu vysvetlil jednou číslovkou. Čo však zaráža, je, že, Caesar nijako Svébov necharakterizuje. Najväčšia vojenská sila v celých *Zápiskoch*, nepriateľ, ktorého si Caesar za osem rokov nepodmanil, sa objavuje bez jediného vysvetlenia či komentára. Z toho čo píše, si čitateľ musí iba domyslieť, že Svébi pochádzajú z východu Germánie. Nepíše ani, na ktorej strane Rýna sa utáborili. Od začiatku počítajú jeho správy o Svéboch už s istými predchádzajúcimi znalosťami čitateľa, a i to, že Rýn neprekročili a čakali na germánskej strane, Caesar upresňuje až na samotnom konci prvej knihy.²³ I v prípade Harudov si dovoľí väčší luxus a hoci vágne, ale predsa uvádza aspoň to, že do Galie prišli nedávno a obsadzujú územie rímskych spojencov. Keďže Harudovia ohrozujú rímskych spojencov, Caesar musí ako prokonzul reagovať, lebo obrana

21 BG 1.37: „*Haec eodem tempore Caesari mandata referebantur; et legati ab Aeduis et a Treveris veniebant: Aedui questum, quod Harudes, qui nuper in Galliam transportari essent, fines eorum popularentur; sese ne obsidibus quidem datis pacem Ariovisti redimere potuissent; Treveri autem pagos centum Sueborum ad ripam Rheni consedissee, qui Rhenum transire conarentur; his praeesse Nasuam et Cimerium fratres*.“ Preklad Jozef Hrabovský, podobne i v prípade ďalších citátov zo *Zápiskov*.

22 BG 1.12 k štyrom a 1.30 k vláde nad Galiou. Walser (ref. 3, s. 59) pripomenul, že Tacitus preniesol číslo 100 na Semnonov a Plínius hovoril dokonca o 500 *pagi* v prípade Hellevionov. Walser z týchto čísel usúdil, že 100 *pagi* bolo stereotypom, ale v prípade Tacita i Plinia ide iba o staršie zmienky. Jediný údaj, ktorý môžeme relevantne porovnať s Caesarovým údajom 100 *pagi* sú *pagi* spomínané v jeho vlastnom diele a ide teda o spomínaných Helvétov.

23 BG 1.54.

spojencov patrila medzi rímske priority a bola hlavnou stratégiou pri rozširovaní ríše.²⁴ Postavenie Harudov tak v príbehu pôsobí logicky. Caesar ich lokalizoval a vysvetlil ich napojenie na udalosti. No Svébi neprešli ešte ani Rýn a Caesar ich už považuje za najvyššie nebezpečenstvo a argumentuje ním! Mieru nebezpečenstva pre Rím tu vyjadruje počtom *centum pagi* a zrejme i menom jedného zo svébskych vodcov. Meno druhého z bratov – Cimerius – muselo každému Rimanovi pripomenúť Kimbrov (*Cimbri*), úhlavných nepriateľov Ríma z nedávnej minulosti. V žiadnom prípade však netvrdím, že by Caesar meno svojvoľne vymyslel. No to, že ho úmyselne vložil do príbehu, je pravdepodobné, lebo je to jediný prípad v celých *Zápiskoch*, keď menuje svébskych náčelníkov. Ich začlenenie do príbehu muselo mať teda pre Caesara význam. Podobne ako spojenie *centum pagi* majú mená náčelníkov niečo vysvetliť, vyvolať nejaké asociácie a ovplyvniť mienku čitateľa. Nie je zrejme ani zhoda okolností, že meno Cimeria prichádza iba ako druhé po Nasuovi. Meno vďaka tomu nepôsobí v rozprávaní prvoplánovo. Spojenie s Kimbami prichádza pred čitateľa ako keby náhodne a pôsobí o to dôveryhodnejšie. Cimerius evokuje rímsku minulosť, bolestivé porážky, ale i víťazstvo Caesarovho strýka Gaia Maria nad Kimbami. Caesar si na Mariových víťazstvách zakladal a v Ríme ich pripomínal už pred výpravou do Galie. Kimbrovia patrili do jeho politickej rétoriky a úmyselne na nich nadväzoval.²⁵ Na základe získaných správ a svojho konceptu Germánov Caesar ako prvý v antickej literatúre definuje Kimbrov ako Germánov,²⁶ zatiaľ čo boli dovtedy (ale často i potom) v antickej literatúre považovaní za Kelto.²⁷ Caesarova myšlienka je v rámci tohto konceptu takáto: zatiaľ čo najväčším germánskym nebezpečenstvom boli pre Rím v minulosti Kimbrovia, ktorých zastavil jeho strýc Marius, najväčším germánskym nebezpečenstvom Caesarovej generácie sú Svébi a tých zastavuje on sám. Až v tomto poňatí sa Caesar stáva plnohodnotným dedičom Maria a nech už sa v tú chvíľu pri Rýne odohrávalo čokoľvek,

24 K tomu v dobovom diskurze hlavne Cicero v *Pro Archia poeta*. Ed. et trans. SCHÖNBERGER, Otto. Stuttgart: Reclam, 2011, 21. ISBN 9783150012680 a v *De re publica*. Ed et trans. ALBRECHT, Michael. Stuttgart: Reclam, 2013, 3.23. ISBN 9783150109182.

25 Ešte počas pobytu v Ríme hrdo vystavil sochy Gaia Maria s nápismi pripomínajúcimi jeho víťazstvo nad Kimbami, PLUTARCHOS. *Životopisy slávnych Grékov a Rimanov*. Trans. ŠKOVIERA, Daniel – KUKLICA, Peter. Bratislava: Kalligram, 2008, 2. zv., Caes. 6. ISBN 9788081010910. K Caesarovej nadväznosti na Gaia Maria pozri WALSER, ref. 3, s. 30; TIMPE, ref. 4, s. 202.

26 BG 1.40.

27 Na základe Diodora (5.31.1 a 4) ich za Kelto považoval napríklad krátko pred Caesarom Poseidónios, ale i krátko po Caesarovi napríklad Sallustius (Jug. 114). Pre texty pozri napr. DIODOROS. Trans. WURM, Julius. *Historische Bibliothek*. Hamburg: Marix, 2014. ISBN 9783865393791; SALLUSTIUS. Trans. BUNČÁKOVÁ, Viera. *Vojna s Jugurthom*. Bratislava: Tatran, 1987.

veľkosť Svébov i mená ich náčelníkov predstavujú symboly, ktorými Caesar pôsobí na rímskeho čitateľa.

Caesar teda vyjadruje nebezpečenstvo vlastnými obrazmi a Svébov dáva od počiatku *Zápiskov* do polohy hlavnej germánskej hrozby pre Rím. Mohli však byť Svébi pre Caesara a jeho rímske publikum už v túto chvíľu roku 58 pred Kr., krátko po víťazstve nad Helvétmi, hlavným rímskym nepriateľom na východe? Posuňme sa v Caesarovom rozprávaní v *Zápiskoch* iba o čosi ďalej. Udalosti pokračovali bez toho, aby sa Svébi v rozprávaní opäť vynorili až po bitku medzi Caesarom a Ariovistom. Vtedy vytiahli Germáni do boja a Caesar o nich píše: „Až vtedy museli Germáni vyviešť z tábora svoje vojsko a zostavili ho v rovnakých vzdialenostiach podľa kmeňov, a to: Harudov, Markomanov, Tribokov, Vangiónov, Nemetov, Sedusiov a Svébov...“²⁸ Svébi sú na tomto mieste iba jedným z kmeňov a dokonca v celom zozname tým posledným. V bitke Ariovista s Caesarom nemajú žiadne podstatné miesto. Tento zoznam nepriateľov je o to nepochopiteľnejší, že Caesar po svojom víťazstve a Ariovistovom úteku píše: „Ariovistus mal dve ženy, jednu Svébkku, ktorú si doviedol z domu, a druhú z Norika, sestru kráľa Vocciona, s ktorou sa oženil v Galii, kde mu ju poslal jej brat. Obidve zahynuli na tomto úteku. Mal dve dcéry. Jednu z nich zabili a druhú zajaľi.“²⁹ Caesar Ariovista nielen porazil a zahnal za Rýn, ale zničil aj jeho rodinu. Nedosiahol tak iba vojenské, ale i osobné víťazstvo. Nepriateľa pripravil o to najvzácnejšie a necháva to v *Zápiskoch* zaznieť. Pripomína to Alexandra, ktorý po bitke pri Isse zajaľ Dareiovu rodinu³⁰ a ako vieme Caesar nemal v hľadaní inšpirácie pri písaní *Zápiskov* k historickým a literárnym príkladom ďaleko.³¹

Caesar spomína manželky barbarských náčelníkov iba vtedy, keď chce vyjadriť politický význam týchto náčelníkov a vysvetliť ich konanie.³² I v tomto

28 BG 1.51: „Tum demum necessario Germani suas copias castris eduxerunt generatimque constituerunt paribus intervallis, Harudes, Marcomanos, Triboces, Vangiones, Nemetes, Sedusios, Suebos...“

29 BG 1.53: „Duae fuerunt Ariovisti uxores, una Sueba natione, quam domo secum duxerat, altera Norica, regis Voccionis soror; quam in Gallia duxerat a fratre missam: utraque in ea fuga perierunt; duae filiae: harum altera occisa, altera capta est.“

30 Napríklad ARRIANOS. Ed. et trans. WIRTH, Gerard. *Der Alexanderzug*. München; Zürich: Artemis, 1985, 2.11. ISBN 3760816495.

31 Pre viaceré príklady, keď sa Caesar necháva inšpirovať inými autormi alebo historickými príkladmi i priamo Alexandrom pozri napr. BRUNT, Peter. *Roman Imperial Themes*. Oxford: Clarendon, 1990, s. 312. ISBN 0198144768; LUND, ref. 4, s. 15; ZECCHINI, Giuseppe. *Caesare e il mos maiorum*. Stuttgart: Steiner, 2001, s. 125. ISBN 9783515078634; CHASSIGNET, Martine. Caesar and Roman Historiography Prior to the Commentarii. In GRILLO – KREBS, ref. 4, s. 255; GRILLO, Luca. Literary Approaches to Caesar. In GRILLO – KREBS, ref. 4, s. 165; JOHNSTON, ref. 5, s. 87.

32 BG 1.9, 18: Dumnorix, ktorý túžil po kráľovskej moci, si zobral za manželku dcéru najvznešenejšieho a najmocnejšieho Helvéta Orgoriga. Matku vydal za najpoprednejšieho muža

prípade tak robí úmyselne, a podčiarkuje ich zmienkou svoj úspech. Víťazstvo samotné mu nestačilo; Caesar chcel zdôrazniť, akého mocného muža z pohľadu barbarskej politiky porazil.³³ Ariovistus mal podľa jeho slov úzke napojenie na svébsku a norickú elitu. Keltské kráľovstvo Noricum bolo v Ríme v tom čase dávno známe³⁴ a vďaka asociácii s Norikom tak čitateľ pochopil, že Ariovistus mal v barbarskom svete naozaj veľký vplyv. No ešte pred norickou princeznou Caesar uvádza Svébkú a zmienka o nej pôsobí v tomto kontexte viac ako nepochopiteľne. Pokiaľ by Caesar poslal v roku 58 do Ríma správu, že porazil muža, ktorý mal úzke kontakty s norickou a svébskou elitou, nikto by na základe Norika nepochyboval, že to bol mocný nepriateľ, ale správa o spojení so svébskou elitou by zrejme nikoho nenadchla. Svébi boli pred Caesarovým odchodom do Galie v Ríme úplne neznámy pojem, no Caesar ho sem predsa kladie, aby zvýraznil svoj úspech.

Caesarove správy o Svéboch pozostávajúci z *centum pagi*, ktorých vedú náčelníci, z ktorých jeden musel v Ríme vzbudiť spomienku na pomerne nedávne kimberské nebezpečenstvo, spoločne s tým, že Svébi sú referenčným rámcom pre význam v germánskom svete, ako to vidíme v prípade Ariovistovej svébskej manželky, tak tieto správy by vyznievali v Ríme v roku 58 pred Kr. viac ako nezrozumiteľne. A to je rozhodne niečo, čo by Caesar nepripustil. Pre pochopenie protikladov prvej knihy a spomínaných nelogických miest sa musíme posunúť do štvrtej knihy.

Štvrtú knihu Caesar otvára správou, že z Germánie sa dali do pohybu Usipeti a Tenkteri. Príčinu vysvetľuje Svébmi: „... *prešli germánski Uzipeti* [Hrabovského forma] *a Tenkteri s veľkým množstvom ľudí cez rieku Rýn neďaleko mora, do ktorého Rýn vteká. Prešli tadiaľ preto, lebo Svébi ich už viac rokov znepokojovali vojnou a znemožňovali im obrábať polia*“. Caesar Svébov neuvádza iba ako príčinu, ale ju aj vysvetľuje rímskemu publiku: „*Kmeň Svébov je najväčší a najbojovnejší spomedzi všetkých Germánov. Majú vraj sto krajov* [*centum pagos* – P. H.].“³⁵ Nasleduje pomerne dlhá etnografická odbočka, v ktorej

z Biturigská a v snahe o vplyv i u ďalších kmeňov tak povydával i sestru a ďalšie príbuzné.

33 Sila nepriateľa bola pri posudzovaní úspechov veľmi dôležitá. Napríklad Jervis pripomína, že senát v roku 189 pred Kr. spochybňoval Vulsove nároky na triumf za jeho víťazstvo nad galsko-gréckymi tlupami a Vulso svoje právo na triumf následne odôvodňoval nebezpečenstvom, ktoré mu hrozilo podľa jeho tvrdenia v boji s tak divokým nepriateľom. JERVIS, ref. 5, s. 44-45.

34 K Noricu a jeho percepcii Rimanmi hlavne ALFÖLDY, Géza. *Noricum*. London; Boston: Routledge, 1974, s. 28-51. ISBN 0862994675. Tiež FISCHER, Thomas. *Noricum*. Mainz: Zabern, 2002. ISBN 380532829.

35 Oba citáty z BG 4.1. Prvý z nich: „*Usipetes Germani et item Tencteri magna cum multitudine hominum flumen Rhenum transierunt, non longe a mari quo Rhenus influit. Causa transeundi fuit quod ab Suebis complures annos exagitati bello premebantur et agricultura prohibeban-*

Caesar zaužívanými stereotypmi antickej etnografie a geografie opisuje Svébov ako najnebezpečnejších a najsilnejších nepriateľov spomedzi barbarov severu.³⁶ V tejto slávnej pasáži zo Svébov robí protiváhu Rimanov, opak civilizácie, najoriginálnejších barbarov, zosobnenie strachu. Až od štvrtej knihy identifikuje Svébov ako hlavné germánske nebezpečenstvo.³⁷ V *Zápiskoch* sa pritom spomínajú iba v štyroch kontextoch: v Caesarovej vojne s Ariovistom; v Caesarovej vojne s Tenktermi a Usipetmi; a pri Caesarových dvoch výpravách za Rýn. Nie je náhoda, že ich nachádzame práve v týchto kontextoch, lebo až na jeden prípad³⁸ Caesar uvádza názvy konkrétnych germánskych kmeňov iba v prípade, keď sa mieša do germánskych záležitostí, v každom inom prípade hovorí všeobecne o Germánoch.³⁹ No z týchto kontextov sa Svébi stávajú hlavnými Caesarovými nepriateľmi až v priebehu jeho prvého prechodu Rýna v roku 55 pred Kr. V kontexte vojny s Ariovistom v prvej knihe či v kontexte vojny s Usipetmi a Tenktermi nie sú Svébi hlavným germánskym nepriateľom, iba dotvárajú a vysvetľujú príbeh. Ako priami nepriatelia sa vynárajú až po rímskej skúsenosti s pomermi za Rýnom. Caesar naznačuje, že to boli práve populácie na východ od Rýna, konkrétne spomína Ubiov, od koho sa dozvedel, že Svébi spôsobujú nielen chaos a napätie na germánskom území,⁴⁰ ale robia problémy Rimanom i v Galii, keď podporujú rímskych nepriateľov.⁴¹ Ubiovia boli k Svébov spomedzi populácií pri Rýne najbližšie a stali sa i svébskymi vazalmi.⁴² Caesar však môže zdôrazňovať Ubiov ako zdroj správ o Svéboch, aby podčiarkol autenticitu svojich informácií. Vytvára tak zdanie, že hoci nevie o Svéboch priamo od Svébov, vie o nich od tých, ktorí sú k nim najbližšie. No bez ohľadu na túto neistotu, Svébi sa objavujú v *Zápiskoch* ako hlavný nepriateľ až po Caesarovom príchode k Rýnu. Ku konceptu veľkých a silných Svébov ho zjavne priviedla autopsia v danom prostredí. Povešť Svébov v oblasti musela byť skutočne výnimočná. Z Caesarových správ vyplýva, že okolité populácie sa na nich pozerali ako na neporaziteľných bojovníkov prirovnávaných k bohom.⁴³ Takúto populáciu Caesar

tur. Druhý: *Sueborum gens est longe maxima et bellicosissima Germanorum omnium. Hi centum pagos habere dicuntur...*“

36 BG 4.1-3.

37 Napríklad v šiestej knihe, keď sa zmieňuje o pomoci Germánov revoltujúcim Treverom, tak týchto Germánov identifikuje s pomocou Ubiov práve ako Svébov, pozri BG 6.2,9. Oni jediní sa nebáli vzdorovať Rimanom ani po osude Ariovista a ťažkej porážke Usipetov a Tenkterov, pozri BG 5.55.

38 BG 6.35: Sugambrov menuje bez toho, že by si to kontext vyžadoval.

39 BG 3.11, 5.27ff atď.

40 BG 4.8, 16.

41 BG 6.2, 9.

42 BG 4.3.

43 Slovanmi vyslancov Tenkterov a Usipetov v BG 4.7: „*sese unis Suebis concedere, quibus ne di*

potreboval. Prostredníctvom slávnej svébskej etnografie túto povesť rozpracoval.⁴⁴ Etnografiu napísal do podoby známych antických stereotypov, na základe ktorých muselo byť čitateľovi zjavné, že Caesar na východe narazil na skutočne silného nepriateľa. Caesar a jeho okolie tieto správy rozšírili a spravili zo Svébov symbol východného nebezpečenstva. Po rozšírení takejto percepcie už nebolo zložité označiť Svébov za pôvodnú príčinu vojny s Usipetmi a Tenktermi. Svébi ich pritlačili k odchodu za Rýn a tento chaos mohol napraviť iba Caesar. Stal sa záštitou proti najdivokejšej forme barbarstva a Svébi podstatným vysvetlením jeho vojenského triumfu.⁴⁵ Hoci ich neporazil, postavil sa im, zahnal ich do lesov a ochránil spojencov. Bez jeho svébskej etnografie, ktorú musel v tomto období rozšíriť do Ríma a ktorá zo Svébov robila dovtedy nevidaný stroj na vojnu (Svébi žijú pre násilie, nezaujímajú ich majetok, alkohol, iba vojna a plienenie) by jeho úspech nebol zrejmy.

Keď porovnáme obraz, ktorý Caesar vytvoril o Svéboch v roku či po roku 55 pred Kr. so Svébmi z prvej knihy, tak prichádzame na to, že spomínané protiklady prvej knihy či nelogické a nezrozumiteľné miesta sa dajú vysvetliť a dávajú zmysel. Musíme však na ne nahliadať zo spätného pohľadu. Človek, ktorý sa v Ríme dostal k Caesarovmu rozprávaniu z prvej knihy, by mu rozumel až po roku 55 pred Kr., ale nie v roku 58 pred Kr. Zo správ o Svéboch v prvej knihe sú prijateľné a pochopiteľné v roku 58 pred Kr. iba informácie o ich účasti v zozname populácií v Ariovistovom vojsku a správa o príchode nejakých Svébov k Rýnu.⁴⁶ Ďalšie zmienky prvej knihy sú iba obrazmi reprezentujúcimi želané významy. K poznámke o svébskej manželke Ariovista sa už vracieť nebudem, keďže jej význam som vysvetlil vyššie. Svoje odôvodnenie v danom kontexte má však i Caesarova správa o svébskej veľkosti (*centum pagi*) a o svébkych náčelníkoch. Caesar ju situuje priamo medzi správami o diplomatických rokovaniach s Ariovistom. Obe strany si vymieňajú vyslancov, keď v tom Caesar dostane správu o príchode Harudov a Svébov. „*Caesara táto zvesť veľmi znepokojila. Bol tej mienky, že sa musí ponáhľať, aby sa neskôršie nezhoršila možnosť odporu, keď sa nová skupina Svébov spojí so starými Ariovistovými zbormi.*“⁴⁷ Caesar

quidem immortales pares esse possint“.

- 44 K tomu ako Caesar prostredníctvom zaužívaných zvrátov a koncepcií skonštruoval svojich nepriateľov v *De bello civili* pozri GRILLO, ref. 4, s. 110-118.
- 45 Za udalosti v roku 55 mu bolo udelené bezprecedentné *supplicatio* v dĺžke dvadsiatich dní. Dovtedy nikto podobnú poctu nezískal. K tomu pozri OSGOOD, ref. 4, s. 340-341. Svébi do veľkej miery umocňovali Caesarov úspech a značnou mierou prispeli k tejto pocte.
- 46 Caesar v 1.54 hovorí, že Svébi pri Rýne dostali po obdržaní správ o Ariovistovej porážke strach a začali sa vracieť domov, ale Ubiovia z nich veľkú časť pri návrate pobili. Tu zaznieva o dosť reálnejší svébsky obraz – sú to bojovníci podliehajúci strachu a je možné ich poraziť.
- 47 BG 1.37: „*Quibus rebus Caesar vehementer commotus maturandum sibi existimavit, ne, si nova manus Sueborum cum veteribus copiis Ariovisti sese coniunxisset, minus facile resisti*

musel konať. Dal pripraviť zásoby a vydal sa na cestu proti Ariovistovi. Zdalo by sa však, že koná predčasne, lebo podľa jeho ďalších slov, ktoré odzneli na vojenskej porade, veril, že situáciu vyrieši dohodou⁴⁸ a následne venuje v *Zápis-koch* veľký priestor diplomatickej výmene s Ariovistom.⁴⁹ Ktokoľvek však tieto riadky čítal v Ríme po roku 55 pred Kr. (hoci sa odohrávali o tri roky predtým), musel zažívať najvyššie napätie. Caesar sa tu doslova pohráva s čitateľom, ktorý už od neho vie, že sa blížila Svébi. Práve poznámkou o nich (v BG 1.37) vyvolal pocit akútneho ohrozenia a mohol tak spraviť iba ak už vopred počítal so znalosťami čitateľa o tejto populácii, inak by želaný efekt nedosiahol. Ak by sa Svébi spojili, mohli vtrhnúť až na rímske územie, čo evokovalo udalosti z obdobia vpádu Kimbrov.⁵⁰

Každý kto poznal správy, ktoré prichádzali o Svéboch z Galie po roku 55 pred Kr., by toto nebezpečenstvo považoval za reálne a Caesarovo rozhodnutie za odôvodnené. Iba toho kto vedel na základe týchto správ čítaných v senáte či na uliciach, že „*Hi [Svébi] centum pagos habere dicuntur*“, neprekvapilo, keď v prvej knihe čítal o „*centum pagos Sueborum*“. Caesar si tak mohol dovoliť utvárať na tomto mieste prvej knihy prostredníctvom Svébov kontext celého svojho rozprávania.⁵¹ Svébi mu pomáhajú vysvetliť jeho zásluhy a úspechy, a hlavne, patrične ich zdôrazniť. A to, že bolo čo zdôrazňovať, naznačuje na konci sám Caesar, keď priznáva, že svébsky oddiel pri Rýne, ktorým pri vysvetľovaní svojho rozhodnutia pre výpravu tak argumentoval, z veľkej časti zničili Ubiovia.⁵² Sila tohto oddielu tak zjavne nebola až taká obrovská, ako to svojimi symbolmi prezentuje.

Svébi, neporaziteľný nepriateľ?

Caesar prepožičal Svébovi vo svojich *Zápis-koch* jedinečné postavenie. Svébi sú jediným nepriateľom, ktorého neporazil či nevyplienil, alebo ho ani neprinútil, aby k nemu vyslal vyslancov žiadajúcich mier.⁵³ Nejakých Svébov priradil medzi

posset.“

48 BG 1.40.

49 BG 1.42-47.

50 BG 1.33: „*neque sibi homines feroces ac barbaros temperatos existimabat quin, cum omnem Galliam occupavissent, ut ante Cimbri Teutonique fecissent, in provincias exirent atque inde in Italiam contenderent...*“

51 Prebieha to podľa scenára, ktorý opísal už Rambaud: 1. príde správa o nebezpečenstve; 2. okolnosti, ktoré vedú k pochodu proti nepriateľovi; 3. informácie oprávňujúce nepriateľstvo. RAMBAUD, ref. 4, s. 117.

52 BG 1.54.

53 Popri vojenskom víťazstve používa Caesar hlavne zmienky o príchode vyslancov oznamujúcich kapituláciu kmeňov, aby vyjadril ich podriadenie. Dobrý príklad poskytujú Menapiovia

spojencov Ariovista a dvakrát ich zahnal do lesov pri prechode Rýna, ale k bitke s hlavnou silou Svébov sa nikdy nedostal a ani ich do lesa nikdy neprenasledoval.⁵⁴ V lesoch boli vo výhodnejšej pozícii Svébi a Caesar neurobil taktickú chybu, aby na takýto boj pristúpil a vystavoval nebezpečenstvu vlastných mužov.⁵⁵ Svébi sú tak jedinou populáciou jeho *Zápiskov*, s ktorou sa dostal do konfliktu, ale ktorú si nepodmanil. Zostali neporazení a s nimi Germánia – ktorú vytvoril veľmi vágnou geografiou⁵⁶ – nepodmanená.⁵⁷ To nijako neznižovalo Caesarov vojenský triumf, lebo o Germánii mu nešlo, ale o ovládnutie Galie a v tomto smere predstavuje sedem kníh jeho *Zápiskov* uzavretý literárny triumf,⁵⁸ dokonalý úspech. Okrem toho vytvoril v Germánii hneď za Rýnom nárazníkovú zónu. Dva detaily týkajúce sa vzťahu Caesara k svébskej neporaziteľnosti však zostávajú v spôsobe, v akom ich podáva v *Zápiskoch*, nevyjasnené. Prvým je jeho vzťah k spojencom v Germánii. Nechal by ich Caesar napospas Svébom? Caesar sa stiahol za Rýn a na neurčito zanechal za riekou spojencov bez ochrany, pritom v dovtedajšom rozprávaní ich musel pred Svébmi chrániť. Svébov však definitívne neporazil, iba zahnal, nebezpečenstvo pre spojencov z ich strany tak stále viselo vo vzduchu. S tým súvisí druhá nejasnosť, a tou je jeho odchod z Germánie v roku 53 pred Kr., o ktorom píše: „*Ale aby sa barbari celkom neprestali báť, že sa vráti, a aby oddialil ich pomoc Galii, odviedol vojsko nazad cez Rýn a dal*

v BG 6.5-6. Caesar ich považuje za nepodmanených, lebo ako jediní v Galii k nemu neposlali vyslancov, pretože boli chránení močiarimi a húštinami. Až útok na ich územie prinútil Menapiov vyslať poslov s prosbou o mier. V celom priebehu *Zápiskov* jedine Svébi neposlali k Caesarovi takýchto poslov.

54 BG 4.19; 6.10. Pre Caesarovu prácu s lesmi napr. HARMAND, Jacques. Le Gaule, Cesar et la foret. In *Caesarodunum*, 1985, roč. 21, s. 143-154. ISSN 0245-5196.

55 Caesar sa v tomto zmysle prezentuje viackrát, napr. BG 6.34-35, keď povoláva proti Galom ukrytým v lesoch Sugambrov, lebo chce uchrániť svojich mužov v prostredí, kde Rímania nemôžu bojovať proti nepriateľovi. K Caesarovej snahe uchrániť svojich mužov pozri RAAFLAUB, Kurt. Caesar, Literature and Politics at the End of Republic. In GRILLO – KREBS, ref. 4, s. 23. Už Norden pripomenul, že Caesarovo počínanie mohlo byť v Ríme vnímané pozitívne i z toho pohľadu, že Crassus vstúpil v tom čase na nevýhodnú pôdu na Prednom východe a bol nielen porazený, ale i padol. NORDEN, ref. 3, s. 95.

56 BG 6.25.

57 JERVIS, ref. 5, s. 144-146 rozoberá, že cenný nepriateľ, ktorý dokladá z rímskeho pohľadu veliteľskú *virtus*, je iba nepriateľ, ktorého nie je ľahké poraziť. Caesarov iluzórny boj so Svébmi patrí do tejto kategórie. Sice ich neporazí, no ako veliteľ preukáže najvyššie kvality, keď sa im postaví a zaženie ich na útek. Svébi utečú pred povestou rímskych légii (BG 6.10), ktorá, čo už Caesar výslovne nehovorí, ale je zrejmé, že k tomu smeruje, súvisí so schopnosťami rímskeho veliteľa, teda v tomto prípade samotného Caesara.

58 K tomu, že Caesar *Zápisky* víťazstvom pri Alesii ukončil a neplánoval pokračovať ôsmou knihou, ktorú neskôr pridal k jeho práci Hirtius, pozri napríklad BATSTONE, William – DAMON, Cynthia. *Caesar's Civil War*. Oxford: Oxford University Press, 2006, s. 40-41. ISBN 9780195165111.

*strhnúť poslednú časť mosta v dĺžke dvesto stôp, ktorá sa dotýkala ubijských brehov. Na druhom konci mosta dal postaviť štvorposchodovú vežu, umiestnil tam na ochranu mosta posádku z dvanástich kohort a miesto poriadne opevnil.*⁵⁹ Zaujímavé je tu pritom hlavne miesto, kde hovorí, že most nezničil celý, ale iba jeho časť. Aký to mohlo mať význam a ako táto zmienka v *Zápiskoch* súvisí s jeho myšlienkovou výstavbou Svébov?

Riešenie otázok sa skrýva v širšom kontexte Caesarovho diela, nie iba v jeho opise roku 53 pred Kr. Urobím čiastkovú komparáciu roku 53 pred Kr. s priebehom prvej výpravy za Rýn v roku 55 pred Kr. V tom roku bol Caesarov prístup k svébskej otázke pochopiteľnejší. Výprava sa niesla v duchu známej Caesarovej frázy, ktorú mali vyhlásiť Sugambrovia: „... *panstvo rímskeho národa sa končí na Rýne*“.⁶⁰ Caesar, samozrejme, Rýn ako hranicu Rímskej ríše nerešpektoval; touto vetou vloženou do úst germánskych vyslancov chcel povedať niečo celkom iné: Galia je naša a rešpektujú to už aj Germáni. Ide, pravdaže, o rímsky pohľad na vec a Caesar ním celkom otvorene filtruje svoj optimizmus ohľadom vlády nad Galmi. Po ovládnutí Galie však potreboval ďalší cieľ, a tým mohla byť Germánia. Na jej územie si už mohol nárokovať, lebo už v roku 57 pred Kr. boli ochotné poddať sa mu nejaké populácie na východ od Rýna⁶¹ a výpravu do Germánie mal tiež čím oprávniť, keďže ho o pomoc žiadali rímski spojenci.⁶² Caesar teda prekročil prvýkrát Rýn, potrestal nepriateľov, zahnal Svébov a ochránil spojencov. Doslova hovorí, že dosiahol všetko, čo chcel.⁶³ Z literárneho a vojenského hľadiska išlo o veľký úspech, a to hlavne vďaka Svébov. Síce ich neporazil, no zahnal ich do lesov. Postavil sa tak proti populácii, ktorú okolité kmene považovali za neporaziteľnú na bojovom poli.⁶⁴ Z rímskeho pohľadu preukázal znamenité schopnosti, a za germánsku a následnú britskú výpravu si v Ríme vyslúžil najdlhšie d'akovné slávnosti (*supplicatio*), aké boli kedy komu udelené. Caesarovi nemuselo prekážať ani to, že Svébov neporazil, lebo iba rok predtým (v roku 56 pred Kr.) mu bolo predĺžené velenie v Galii na ďalších päť rokov. Svoje prípadné víťazstvo v Germánii mohol teda odložiť na neskoršiu dobu.

Rok 53 pred Kr. bol však iný. Situácia v Galii bola napätá a Rimania sa museli vysporiadať s tým, že ich nepriatelia získavajú spojencov spoza Rýna. Caesar

59 BG 6.29: „... *sed, ne omnino metum reditus sui barbaris tolleret atque ut eorum auxilia tardaret, reducto exercitu partem ultimam pontis, quae ripas Vbiorum contingebat, in longitudinem pedum ducentorum rescindit atque in extremo ponte turrim tabulatorum quattuor constituit praesidiumque cohortium dudodecim pontis tuendi causa ponit magnisque eum locum munitionibus firmat*“.

60 BG 4.16: „*Populi Romani imperium Rhenum finire...*“

61 BG 2.35.

62 BG 4.16.

63 BG 4.19.

64 BG 4.7.

sa rozhodol pre druhú výpravu, aby zamedzil spolupráci medzi rímskymi nepriateľmi na oboch stranách rieky.⁶⁵ Po prechode Rýna sa podľa jeho vlastných slov dozvedel opäť od Ubiov, že sú to Svébi, kto vysielal posily jeho nepriateľom v Galii.⁶⁶ Ubiovia mu tiež prezradili, že Svébi sa zhromažďujú na jednom mieste a zvolávajú všetkých spojencov.⁶⁷ Caesar dal na to zriadiť tábor, pripraviť zásoby a Ubiom prikázal, aby pozvážali všetky potraviny do svojich pevností. No k bitke nakoniec neprišlo, lebo keď Svébi získali presnejšie správy o príchode Rimanov, stiahli sa na samotný okraj svojho teritória, do lesa Bacenis. Caesarovými slovami: „*Tam je vraj nekonečný Bacénsky les; siaha hlboko do vnútrozemia a ako prirodzený múr chráni Svébov pred vpádmi Cheruskov a Cheruskov pred vpádmi Svébov.*“⁶⁸ Caesar tu obrazom lesa ukončil akúkoľvek možnosť na boj so Svébm. Lesy, močiare a všetky prírodné nástrahy patria barbarom. V *Zápisoch* ich zdoláva veľakrát, ale v tomto prípade by znamenalo vojsť do lesa otvorené bláznovstvo, lebo les je príliš veľký. Caesar pripomína, že Rimanom by tam chýbalo zásobovanie a ako dobrý veliteľ neriskuje životy svojich mužov a stiahne sa za Rýn.⁶⁹ V priebehu celej druhej výpravy sa teda neudialo nič pamätné a mnohí komentátori spojili toto prázdno, či prípadný Caesarov zamlčaný neúspech s jeho dlhou odbočkou o Galoch a Germánoch, ktorú Caesar vložil do tejto časti *Zápisov*.⁷⁰ No funkcia odbočky môže do istej miery súvisieť so Svébm a s otázkami, ktoré som položil na začiatku tejto podkapitoly: Nechal by Caesar spojencov napospas Svébov? Má most, ktorého časť nechal stáť, v tomto zmysle niečo naznačovať?

Ťažko povedať, čo Caesar presne v priebehu druhej výpravy dosiahol a čo nie. Zdá sa však, že na rozdiel od prvej výpravy tam pôvodne nešiel s veľkými ambíciami, ale z praktických vojenských dôvodov. Šiestu knihu *Zápisov* venovanú týmto udalostiam potom zrejme napísal niekedy medzi rokmi 53 až 51 pred Kr. a hlavnú úlohu v nej opäť zveril Svébov. Rozdiel je však v tom, že títo Svébi v porovnaní so Svébm zo štvrtej knihy sú do istej miery rozdielni. V štvrtej knihe nedokázal Svébov nikto za Rýnom vzdorovať, Caesar z nich urobil nesmierne mocných nepriateľov a dokreslil tak svoj vojenský triumf. No v šiestej knihe sa stretávame s reálnejším obrázkom Svébov. Už ich nikto neporovnáva

65 BG 6.9: „... *duabus de causis Rhenum transire constituit; quarum una erat, quod auxilia contra se Treveris miserant, altera, ne ad eos Ambiorix receptum haberet*“.

66 BG 6.9.

67 Nasledujúce riadky na základe BG 6.10.

68 BG 6.10: „*silvam esse ibi infinita magnitudine [...] hanc longe introrsus pertinere et pro nativo muro obiectam Cheruscos ab Suebis Suebosque ab Charuscis iniuriis incursionibusque prohibere...*“

69 BG 6.29.

70 Porovnaj s ďalšou literatúrou ALLEN-HORNBLOWER, ref. 5, s. 682, pozn. 3; tiež napr. RAMBAUD, ref. 4, s. 206; LUND, ref. 4, s. 14.

s bohmi a zjavne nie sú ani neporaziteľným, ani jediným nebezpečenstvom na východe, lebo aj oni majú susedov, ktorí si proti nim trúfajú.⁷¹ Podobne ako vo štvrtej knihe sa i Svébi zo šiestej knihy zhromaždia k boju a povolajú všetkých svojich spojencov, no v porovnaní so štvrtou knihou už nečakajú na rozhodujúcu bitku, ale sa po správach o rímskom príchode siahnu až na samotný okraj svojho teritória. Caesar ich síce vojensky neporáža, ale literárne pokoruje. Zatiaľ čo vo štvrtej knihe sa mu boli ochotní postaviť, v šiestej knihe iba utekajú a už nie sú ochotní bojovať o teritórium, iba o holú existenciu.

Svébi v šiestej knihe sú iní, lebo Caesar im dáva inú funkciu. Zatiaľ čo v štvrtej knihe zdôrazňujú jeho triumf za Rýnom, v šiestej knihe vysvetľujú zmenu situácie v Germánii. Caesarova autorita za Rýnom je tak veľká, že iba jeho prítomnosť postačuje k poddaniu sa alebo stiahnutiu nepriateľských populácií. Svébov už pokoril mentálne a Rimanom chýba iba, aby ich porazili i na bojisku. Tým, že sa Svébi stiahli na samotný okraj svojho územia, je Germánia už prakticky nadohľad a svoj úspech podčiarkuje následným galsko-germánskym exkurzom, ktorým dokladá svoju prevahu nad priestorom. Caesar opisuje Germániu iba skrze porovnanie s Galiou,⁷² a i to veľmi vágne, stereotypmi a v mnohom podobne s tým, čo už opísal v prípade Svébov. Tento opis však stačí, lebo neopisuje ovládnutú krajinu, ale načrtáva budúcu korisť. Tým sa teda opäť dostávam k tejto galsko-germánskej odbočke a jej vzťahu k Svébom. Caesar sa ňou neospravedľňuje,⁷³ ani nevysvetľuje neúspech, ale dotvára triumf a prezentuje progres. Nech je Germánia zalesnená ako chce, rímska autorita je medzi jej obyvateľmi už tak veľká, že Svébi sa sťahujú až na úplný okraj svojho územia – a to i napriek ochrane spomínaných lesov! Poňatie Germánie, nech je už hocako nedokonalé, poukazuje na jeho budúce ciele, ich uskutočnenie je však ešte v nedohľadne, rovnako ako geografia krajiny.⁷⁴ Caesar sám seba prezentuje ako veliteľa, ktorý Rímu „priniesol“ Galiu a pripravil k záberu i okolité krajiny – Germániu a Britániu. Podľa všetkého predpokladal, že príčina na výpravu do Germánie sa skôr či neskôr nájde. Caesarov most z galskej strany cez Rýn stojí v tomto zmysle pripravený a príde čas, keď ho dokončí buď on (ako pontifex),⁷⁵ alebo niekto

71 BG 6.10.

72 K tomu ZEITLER, ref. 4, s. 46.

73 Contra ALLEN-HORNLOWER, ref. 33, s. 683.

74 Naopak, vykreslenie a ohraničenie galskej geografie na začiatku Zápiskov je symbolickým predstavením koristi, ktorú Caesar impériu priniesol, a zároveň ňou načrtáva obsah a ciele následného rozprávania, v ktorom túto korisť dobýja. K tomu pozri i KRAUS, Christina. *Bellum Gallicum*. In GRIFFIN, ref. 9, s. 164. Skrze geografiu a etnografiu Caesar pracuje s čitateľom.

75 K mostu a jeho symbolickej funkcii v Zápiskoch, ktorou Caesar v Ríme pripomína svoju pozíciu pontifika, ale i muža schopného mosty stavať, búrať a obnoviť, čím preukazuje svoju moc nad krajinou a prírodou, pozri GRANDAZZI, Alexandre. *Summa difficultas faciendi pontis: César et le passage du Rhin en 55 av. J.-C.* (B.G. 4, 17). Une analyse sémiologique. In *Mé-*

iný, kto dotiahne do konca jeho vojenskej, politickej a literárne dedičstvo. Most na galskej strane už stojí a je opevnený, čo možno chápať ako Caesarov obraz, ktorým čitateľovi ukazuje, že Galia je zabezpečená. No nielen to. Most smeruje na Germániu a Caesar ním symbolicky projektuje rímsku vojenskú politiku.

Caesar sám však v danej chvíli nemal na Germániu pomyslenie. Situácia v Galii bola neistá a Caesar sa musel v krátkom čase vrátiť za Rýn. Pre túto chvíľu (možno už tušil, že nadobro) sa musel zmieriť s tým, že preňho zostane Germánia nedobytá. Niektorí bádatelia spojili tento predpoklad s jeho vágnym opisom Germánie a tvrdili, že Caesar ju opísal v tejto podobe, aby vyvolal v Ríme dojem, že ide z rímskeho pohľadu o nezaujímavú krajinu.⁷⁶ Caesarov text to však úplne nepotvrďuje. Rímsky čitateľ mal podľa mňa z Caesarovho rozprávania naopak pocit, že Germánia predstavuje nanajvýš zaujímavú krajinu. Rimania na jej území našli najnebezpečnejších nepriateľov, získali tu cenných spojencov a sám Caesar mužov do vojska. Germánia musela byť zaujímavá už i z toho pohľadu, že zbavovanie sa nebezpečných nepriateľov za hranicami ich pohľtením patrilo k dlhodobej rímskej vojenskej stratégii.⁷⁷ Pochybujem, že by Caesar chcel v Ríme vyvolať dojem, že za Rýnom zanecháva ohromne silného, nebezpečného a barbarského nepriateľa. Jeho galské ťaženie i prechody Rýna by tak nedávali zmysel a boli by iba pichaním do osieho hniezda. Caesar nehodnotí nepriateľov v *Zápisoch* podľa získanej koristi, ale podľa toho, aké predstavujú vojenské nebezpečenstvo. A Caesar je ten, kto Rím pred týmto nebezpečenstvom chráni, čo dodáva jeho politike *honor* a *dignitas*.⁷⁸ Bezpečnosť pred Galmi zabezpečil dobytím Galie a podobne bezpečnosť pred Germánmi zabezpečí iba

langes de l'Ecole française de Rome, 2009, roč. 121, č. 2, s. 548, 552-555. ISSN 1123-9883. Podľa Plínia Rimania dokážu triumfovať nad riekami, a i v tomto prípade je most sčasti aj triumfom nad riekou, k tomu pozri viac s odkazmi na antických autorov KLEINER, Fred. The Trophy on the Bridge and the Roman Triumph over Nature. In *L'Antiquité Classique*, 1991, roč. 60, s. 184-185 a passim. ISSN 0770-2817; k tomu tiež JOHNSTON, ref. 5, s. 87.

76 Napríklad DRINKWATER, John. *Roman Gaul. The Three Provinces, 58 BC-AD 260*. London; Canberra: Croom Helm, 1983, s. 23. ISBN 0709903510; FRANCE, Jérôme. Espace géographique: Le Bellum Gallicum de César. In *Quaderni di storia*, 1989, roč. 29, s. 95. ISSN 0391-6936; ALLEN-HORNBLOWER, ref. 5, s. 686. Zeitler považuje Caesarov opis Germánie za jeho odporúčanie pre Rimánov do budúcnosti. Caesarova Germánia mala Rimánov odviesť od ťaženia do Germánie, pozri ZEITLER, ref. 4, s. 51; RIGGSBY, Andrew. The Politics of Geography. In GRILLO – KREBS, ref. 4, s. 73.

77 Pozri TIMPE, ref. 4, s. 199, pozn. 41; COLLINS, John. Caesar as Political Propagandist. In *Aufstieg und Niedergang der römischen Welt*. Berlin; New York: De Gruyter, 1972, č. 1.1, s. 929-932. ISBN 3110080168; BRUNT, ref. 31, s. 300.

78 K Caesarovej snahe o *honor* a *dignitas* pozri MORSTEIN-MARX, Robert. Dignitas and res publica. Caesar and Republican Legitimacy. In HÖLKESKAMP, Karl-Joachim (ed.). *Eine politische Kultur (in) der Krise?* München: Oldenbourg, 2009, passim. ISBN 3486590537. K snahe reprezentovať nepriateľov ako jednoduchých a chudobných barbarov, ktorí v prípade rímskeho víťazstva neohrozia rímsku morálku luxusom, pozri JERVIS, ref. 5, passim.

dobyť Germánie. Symbol mosta jasne preukazuje, kam smerujú Caesarove plány, neprišiel však správny čas.

Záver

Hoci sú Caesarove *Zápisky* najkompletnejšou a najrozsiahlejšou správou rímskeho veliteľa o jeho ťažení vôbec, vieme z nich vydolovať často iba to, čo nám chcel povedať Caesar ako politik a rétor, ale nie ako vojenský veliteľ. *Zápisky* sú poskladané z čriepok udalostí v Galii, ale do obrazu, ktorý bol určený rímskemu čitateľovi, ktorý zvratom a narážkam rozumel často ľahšie, a neraz i inak v porovnaní s tým, ako im dnes rozumieme my. Svébi sa stávajú v jednotlivých knihách súčasťou Caesarových obrazov. Dotvárajú ich a Caesar prostredníctvom nich vysvetľuje, ovplyvňuje a sugeruje.

Na základe vyššie uvedenej analýzy textu vidím tri fázy Caesarovho formovania pohľadu na Svébov:

1. 1. Do roku 55 sú Svébi iba jedným z kmeňov, ktorý nijako v Germánii nevyniká;
2. 2. Rok 55 musel byť významný a Caesar sa dozvedá viac o Svéboch od populácií žijúcich pri Rýne, hlavne na východ od rieky. Správy robili zo Svébov dôležitého hráča a Caesar z nich na základe toho robí hlavného rímskeho nepriateľa na germánskej strane a charakterizuje ich v tomto zmysle etnografickou odbočkou;
3. 3. Rok 53 a druhá výprava za Rýn. Svébi zostávajú hlavným germánskym nepriateľom, ale ich obraz je reálnejší. Vyplýva to z Caesarovej snahy literárne zmysluplne ukončiť germánsku kampaň s nádejou na budúci úspech a možno v tom zohrali úlohu i prípadné nové poznatky Rimanov za Rýnom. Svébov už preto neopisuje ako neporaziteľných nepriateľov, zostávajú však neporazení, hoci pokorení. Sám seba Caesar prezentuje ako záštitu proti tomuto nebezpečenstvu. Nebojí sa Svébom postaviť, vie ich zahnať a vytláča ich ďalej a ďalej od Ríma. Pripomína to nápadne rétorickú pózu, na ktorú poukázal Grillo v Caesarovom rozprávaní v *Zápis-koch o občianskej vojne (De bello civilis)*, kde Caesar prezentuje svojho nepriateľa Pompeia ako niekoho, kto vnáša do sveta vojnu a chaos, zatiaľ čo sám seba kladie do polohy mierotvorcu prinášajúceho pokoj.⁷⁹

Koncept Svébov Caesar formuje v týchto troch fázach postupne, ale *Zápisky* vznikajú až na konci jeho galského dobrodružstva. Pri ich redakcii prenikajú novšie koncepty Svébov do starších správ a miesia sa s nimi. Používa ich ako symbol germánskeho nebezpečenstva, ktorým zostanú ako neporazený nepriateľ

79 GRILLO, ref. 4, s. 137-141.

až do úplného konca, no zároveň ich môže vložiť napríklad aj do Ariovistovho porazeného vojska, lebo jeho Svébi nie sú neporaziteľní. V *Zápiskoch* sa tak prelínajú literárna a vojenská rovina: Svébi ako rétorický symbol, ktorý vznikol po roku 55 so Svébmí percipovanými rímskou autopsiou.

DIE KONSTRUKTION DER SUEBEN IN CAESARS COMMENTARII DE BELLO GALLICO

MICHAL H A B A J

Der Autor befasst sich mit der Entwicklung und dem Inhalt eines der bedeutendsten Begriffe der germanischen Nomenklatur. Er behandelt die Sueben im Gaius Iulius Caesars Werk *Commentarii de bello Gallico*. Caesar verfasste seine *Commentarii* in Form von Aufzeichnungen aus einzelnen Jahren. Bis heute wird jedoch Diskussion darüber geführt, ob die Entstehung des Werks auf einer kontinuierlichen Aufzeichnung oder einer einmaligen Abfassung in den Jahren 52/51 v. Chr. beruht. Der Autor geht davon aus, dass in *Commentarii* so kontinuierlich abgefasste Abschnitte, als auch deutliche Änderungen der Redaktion, die lediglich durch rückwärtige Reflexion entstehen konnten, beobachtet werden können. Caesars Werk enthält demnach zwei Erzählebenen: eine zeitliche, die in der Zeit des Caesars historischen Kriegszuges verläuft, und eine literarische, die die Caesars Aussage, durch die er in Rom politische Punkte erreichen wollte, beinhaltet. Die in zwei Metaebenen wiedergegebene Erzählung beeinflusste definitiv auch die Darstellung der Sueben. Caesar nennt die Sueben an unterschiedlichen Stellen des Werks rückgängig in Darstellungsformen, in die er sie erst in späteren Zeitabschnitten des Kriegszuges profiliert. Der Autor war insbesondere an der Darstellung der Sueben im sechsten Buch interessiert, in dem die Sueben in zwei kontrastierenden Lagen wiedergegeben werden. Einerseits sieht man Sueben, die einen erheblichen Respekt vor römischer Macht zeigen und vor Caesar bis an die äußerste Grenze ihres Gebiets fliehen, und andererseits Sueben, die unbesiegbar bleiben und der römischen Herrschaft Probleme bereiten. Der Autor erklärt diese Gegensätze auf der Grundlage der Überschneidung der sukzessiven und der einmaligen Entstehung der *Commentarii* und erforscht die Bedeutung der einzelnen Aussagen über die Sueben im Kontext der Caesars Beschreibung der Ereignisse.

Doc. Michal Habaj, PhD.

Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave

Nám. J. Herdu 2, 917 01 Trnava

e-mail: michal.habaj33@gmail.com

HISTORIK NA CESTÁCH

Jubileum Viliama Čičaja

Diana Duchoňová • Tünde Lengyelová a kol.